

Mesaje-cheie¹

- **Marea majoritate a romilor aflați la vârsta angajării nu dispun de studii suficiente, care să le permită să fie competitivi pe piața muncii.**
- **Drept rezultat, țările europene pierd sute de milioane de Euro anual, la nivel de productivitate și contribuții fiscale către bugetele de stat.**
  - **Estimarea pierderilor de productivitate anuală** variază între 231 milioane Euro în Serbia, 367 milioane Euro în Cehia, 526 milioane Euro în Bulgaria, până la 887 milioane Euro în România.
  - **Estimarea pierderilor de productivitate fiscală** începe de la 58 milioane Euro în Serbia, 202 milioane Euro în România, 233 milioane Euro în Cehia, până la 370 milioane Euro în Bulgaria.
  - Pe baza altor estimări cu privire la populația romă (UNDP, 2006), pierderile economice aferente celor patru țări menționate totalizează aprox. 5,7 miliarde Euro anual, iar pierderile fiscale se ridică la 2 miliarde Euro anual.
- **Spre o creștere incluzivă: Estomparea sincopelor educaționale este o alegere inteligentă din punct de vedere economic**
  - Romii care au acces la forme de învățământ mai bune se pot aștepta la câștiguri superioare. În comparație cu romii absolvenți ai formelor de învățământ primar, romii care sunt absolvenți ai ciclului secundar se pot aștepta la câștiguri cu 83% mai mult în Bulgaria, 110% mai mult în Cehia, 144% mai mult în România, și 52% mai mult în Serbia.
  - Câștigurile fiscale anuale care ar putea fi realizate prin estomparea sincopelor la nivelul oportunităților de angajare sunt mult superioare costului total aferent investițiilor în învățământul public pentru toți copiii romi; adică de 7,7 ori în Bulgaria, de 7,4 ori în Cehia, de 2,4 ori în România, și de 3,3 ori în Serbia.
  - Ponderea romilor în rândul populației totale apte de muncă va crește, pentru că populațiile majoritare din Europa Centrală și de Est sunt supuse unui proces de îmbătrânire rapidă. Participarea romilor cu drepturi egale pe piața muncii este esențială pentru sprijinirea costurilor naționale aflate în creștere aferente pensiilor, sănătății și altor costuri aferente vârștelor înaintate.

Introducere

Această notă prezintă în mod sintetic constatările inițiale ale unui studiu care se desfășoară în mod permanent, pe baza unui dialog susținut de Banca Mondială cu privire la costurile economice ale excluziunii romilor².

Probabil că romii reprezintă cea mai numeroasă populație trans-națională de pe continentul european. De asemenea, romii sunt una din cele mai sărace comunități din Europa, fiind adesea excluși de pe piața oficială a muncii. Raportul de față se concentrează pe costurile de natură economică și fiscală aferente excluziunii romilor în patru țări din Europa Centrală și de Est: Bulgaria, Cehia, România și Serbia. Costurile economice sunt cauzate de nivelurile scăzute ale ratei de angajare a romilor și a câștigurilor scăzute ale celor care muncesc. Costurile fiscale cresc datorită ratei scăzute a angajării, iar veniturile scăzute se datorează câștigurilor fiscale scăzute și cheltuielilor nete mari aferente asigurărilor sociale. Pentru a estima măsura costurilor economice și fiscale, sunt utilizate date obținute prin sondajele realizate de către reprezentanții la nivel național, precum și estimări ale populațiilor rome, realizate pe baza unor recensăminte naționale.³

Conform datelor prelevate din recensămintele naționale, în Bulgaria trăiesc 370.000 romi, 535.000 în România, și 108.000 în Serbia⁴. În Cehia, în urma unei verificări prin sondaj a populațiilor rome din comunitățile marginale sugerează că cifra acestora se ridică la 70.000. Conform altor estimări, populațiile rome din aceste țări sunt de 2-4 ori mai mari⁵. Având în vedere estimările oficiale ale acestor populații, estimări care sunt mult inferioare, pierderile economice și fiscale enunțate în nota de față constituie limitele inferioare ale pierderilor totale.

Provocările aferente costurilor economice și fiscale aferente excluziunii romilor sunt în special acute în lumina populațiilor aflate în declin și în proces de îmbătrânire. Conform așteptărilor, în perioada 2000-2025, populațiile naționale din cele patru țări menționate în studiul citat vor scădea cu 18% în Bulgaria, 5% în

² Analiza din Cehia este realizată de către Christian Bodewig (Banca Mondială) și Eva Hromádková (CERGE-EI); Bulgaria, România, iar în Serbia analiza a fost realizată de către Joost de Laet (Banca Mondială) și Federico Torrachi (Colegiul Universitar din Utrecht).

³ Datele din sondaje și calculele exacte sunt disponibile în rapoartele de țară detaliate, aflate pe www.worldbank.org/roma.

⁴ OSI (2006), Monitorizarea învățământului pentru romi

⁵ UNDP (2006), Expunere la risc: Romii și populațiile strămutate din Europa de sud-est

¹ Pentru informații sau comentarii cu privire la această notă, vă rugăm să-l contactați pe Joost de Laet, Economist, Economia Dezvoltării Umane, Europa și Asia Centrală, Banca Mondială: jdelaat@worldbank.org.

Banca Mondială - Europa și Asia Centrală Costurile economice aferente excluziunii romilor

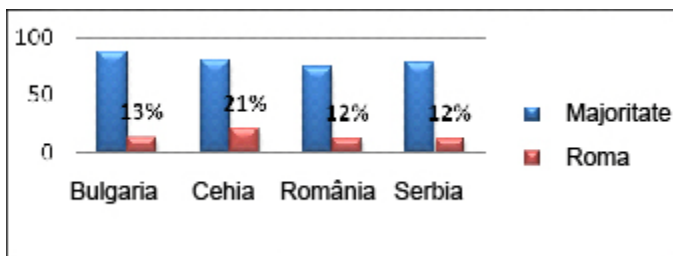
Cehia, 10% în România, și 3% în Serbia⁶. Aceste țări se confruntă și cu o sporire substanțială a proporției persoanelor în vârstă (în vârstă de cel puțin 65 ani).

Acești factori au adăugat cerințe suplimentare asupra populației apte de muncă, aflată în declin (15-64 ani), care trebuie să suporte o povară fiscală sporită, cum ar fi bunăoară cheltuielile crescânde legate de sistemul de sănătate și de pensii. Acest lucru se poate realiza doar cu o populație aptă de muncă, care să implice total pe piața muncii toate comunitățile. Populația romă reprezintă deja o cotă semnificativă a populației apte de muncă în multe țări europene, inclusiv în cele patru țări care sunt menționate în studiul de față. Cota lor va continua să crească avându-se în vedere profilul de vârstă relativ tânăr al comunității rome. Prin urmare, sporirea substanțială a participării și productivității romilor constituie o necesitate economică pentru toată lumea.

Excluziunea romilor de pe piața muncii Populația romă aptă de muncă nu are la dispoziție suficient capital uman

Participarea economică deplină nu poate fi îndeplinită în cazul în care se menține actuala situație de fapt. Pe lângă barierele cum ar fi discriminarea pe piața muncii, marea majoritate a romilor apti de muncă din fiecare dintre cele patru țări nu dispune de capitalul uman necesar participării efective pe piața muncii.

Figura 1: Proporția (%) populației apte de muncă, cu cel puțin liceul sau mai mult.

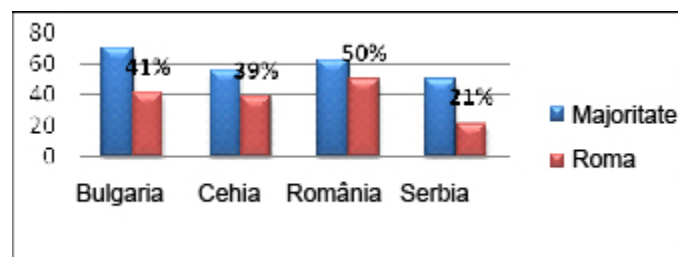
Amploarea dramatică a acestei situații se poate observa în Figura 1, care ilustrează proporția romilor apti de muncă ce au absolvit cel puțin o formă de învățământ liceal sau o altă formă superioară. Numai 1 din 5 romi apti de muncă din Cehia, și 1 din 8 în Bulgaria, România și Serbia au la dispoziție aceste niveluri necesare ale aptitudinilor pentru învățământ. Membrii populațiilor majoritare apti de muncă din țările respective au șanse de 4-6 ori mai mari să dețină aceste calificări educaționale.

Discrepanțele constatate la angajare, între romi și alte populații

⁶ Banca Mondială (2007), De la roșu la gri; "A treia tranziție" a Populațiilor aflate în curs de îmbătrânire în Europa de Est și fosta Uniune Sovietică.

În mod lesne de anticipat, aceste niveluri educaționale scăzute se reflectă și în rata scăzută de angajare a acestora; numai 1 din 2 romi apti de muncă lucrează de fapt în România, și chiar și mai puțin lucrează în Bulgaria și Cehia, iar în Serbia nu lucrează decât 1 din 5. Comparativ cu populația majoritară – cu rate ale angajării de aproximativ 60% în medie - această discrepanță constatată la angajare este cea mai scăzută în România (13%), urmată de Cehia (17%), și cea mai mare în Bulgaria și Serbia (29%).

Figura 2: Rata angajării (%): Proporția persoanelor apte de muncă angajate

* Rata angajării este calculată pentru persoane în vârstă de peste 15 ani.

Discrepanțele constatate din punctul de vedere al veniturilor, între romi și alte populații

Nivelurile educaționale scăzute se reflectă de asemenea și la nivelul câștigurilor, care sunt mult mai scăzute.

Figura 3: Câștig net lunar relativ, dacă persoana este angajată

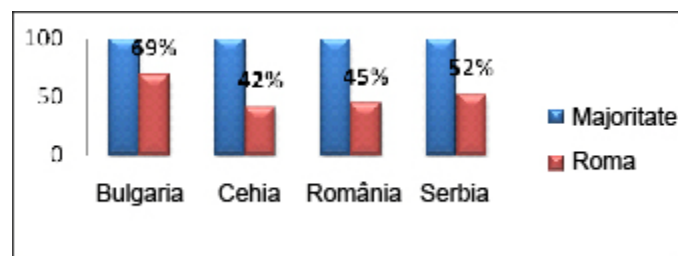

Figura 3 ilustrează venitul lunar net mediu pe care îl câștigă roma, în comparație cu aceea a populațiilor majoritare. Romii angajați câștigă cu 31% mai puțin în Bulgaria, 48% mai puțin în Serbia, cu 55% mai puțin în România, și cu 58% mai puțin în Cehia.

Costurile economice aferente excluziunii romilor

Calcularea costurilor economice aferente excluziunii romilor

Combi-nația ratelor de angajare scăzute cu salariile scăzute în rândul celor care sunt angajați se traduc în pierderi de productivitate manifestate la nivelul întregii economii, în valoare de sute de milioane de Euro anual.

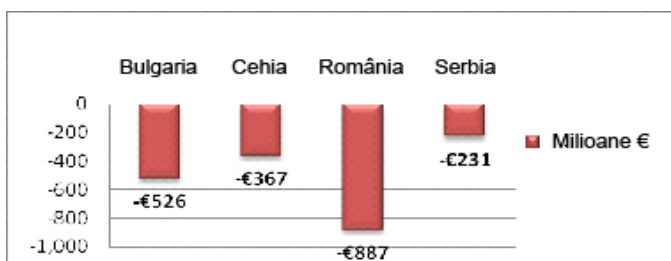
Banca Mondială - Europa și Asia Centrală Costurile economice aferente excluziunii romilor

Pentru a estima aceste costuri economice ale excluziunii de pe piața muncii, trebuie să identificăm ceea ce populația romă medie aptă de lucru și populația non-romă medie aptă de lucru se pot aștepta să câștige în termen brut, având în vedere (1) probabilitatea de angajare, și (2) salariul mediu condiționat la angajare. Diferența dintre câștigurile medii așteptate pentru romi și non-romi constituie discrepanța dintre câștigurile medii la nivelul persoanelor apte de muncă. Pentru a calcula pierderea totală la nivelul randamentului economic, trebuie de asemenea să includem și o estimare a pierderii profitului per persoană aptă de muncă pe care o înregistrează angajatorii ca urmare a reducerii randamentului muncii.¹ Utilizând datele cu privire la rapoartele muncă-venituri (OECD, 2008), putem să calculăm pierderea totală a productivității la nivelul populației rome. Pentru a estima pierderea agregată a productivității la nivelul economiei în general, este suficient să avem în vedere romii apti de muncă din fiecare țară. În sfârșit, nivelurile scăzute ale angajării și productivitatea scăzută în rândul celor care sunt angajați se mai traduce și în pierderi fiscale la nivelul încasărilor mai mici din impozite și în cheltuieli nete mai mari de la buget, pentru asigurările sociale. Utilizând datele din sondajul realizat în gospodării, putem calcula aceste pierderi fiscale.

Pierderi de productivitate aferente excluziunii romilor

Figura 4 ilustrează estimări ale costurilor productivității anuale în cele patru țări.

Figura 4. Costurile economice aferente excluziunii romilor: Costurile productivității anual

^a Aceste costuri reprezintă limite inferioare, stabilite pe baza estimărilor oficiale cu privire la populație. În cazul în care sunt utilizate și valori superioare ale acestor estimări, atunci costurile rezultate sunt de 2-4 ori mai mari.

Costurile economice anuale variază între 231 milioane Euro în Serbia, 367 milioane Euro în Cehia, 526 milioane Euro în Bulgaria, până la 887 milioane Euro în România.

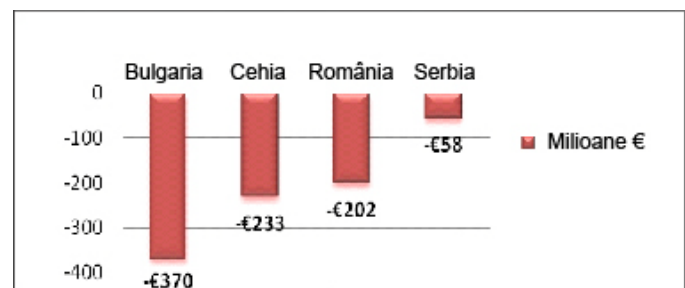
Aceste costuri reprezintă limite *inferioare*, stabilite pe baza estimărilor oficiale cu privire la populație. În cazul

în care se utilizează și estimări superioare ale numărului de cetățeni, conform altor surse, atunci pierderile economice agregate se ridică la 5,7 miliarde Euro. De asemenea, aceste costuri cresc în timp, pentru că populațiile rome sunt mai tinere, și familiile mai numeroase decât cele din populațiile majoritare. În mod predictibil, România înregistrează cea mai mare pierdere a productivității datorită atât numeroasei populații rome din această țară, precum și discrepanțelor de productivitate mari dintre romi și românii majoritari. Ca proporție din PIB (și în funcție și de dimensiunea estimărilor populațiilor), aceste pierderi economice se proporționalizează astfel: 1,8-3,7% pentru Bulgaria, 0,29-0,58% pentru Cehia, 0,63-2,13% pentru România, și 0,78-3,25% pentru Serbia.

Costurile fiscale aferente excluziunii romilor

Având în vedere nivelurile scăzute ale angajării și salarizării, populația romă aptă de muncă plătește mai puțin impozite și contribuții la bugetul asigurărilor sociale de stat, și au mult mai puțin șanse să beneficieze, de exemplu, de programe dedicate venitului minim garantat, care sunt menite să sprijine cetățenii cu veniturile cele mai mici, astfel încât aceștia să-și poată satisface anumite trebuințe elementare.

Figura 5. Costurile economice aferente excluziunii romilor: Costurile fiscale anuale^a

^a Aceste costuri reprezintă limite inferioare, stabilite pe baza estimărilor oficiale cu privire la populație. În cazul în care sunt utilizate și valori superioare ale acestor estimări, atunci costurile rezultate sunt de 2-4 ori mai mari.

Figura 5 ilustrează faptul că guvernele naționale din cele patru țări înregistrează pierderi fiscale de sute de milioane de euro anual, ca urmare a încasărilor mai mici din impozite și a cheltuielilor sporite aferente asigurărilor sociale. Pierderile fiscale anuale sunt de 58 milioane Euro în Serbia, 202 milioane Euro în România, 233 milioane Euro în Cehia, și 370 milioane Euro în Bulgaria. Din nou, se impune precizarea că acestea sunt limite minimale, stabilite pe baza estimărilor oficiale cu privire la populație. Dacă am utiliza estimări superioare ale numărului de romi, ar rezulta o pierdere agregată din

Banca Mondială - Europa și Asia Centrală Costurile economice aferente excluziunii romilor

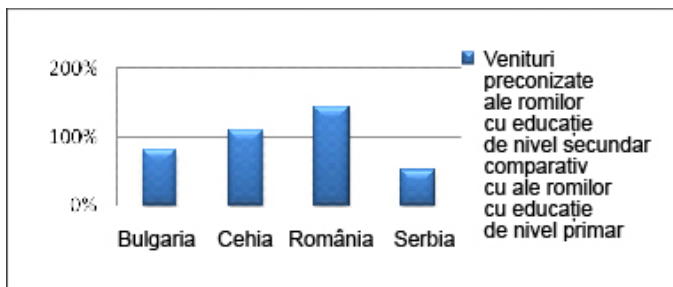
impozite neîncasate de 2 miliarde Euro anual. Diferența dintre România și Bulgaria este datorată parțial faptului că diferența la nivelul asigurărilor sociale nete de care beneficiază romii apti de muncă și cetățenii populațiilor majoritare apti de muncă este mai mică în România.

Spre o creștere incluzivă: o alegere inteligentă din punct de vedere economic

Pentru a transforma aceste pierderi economice și fiscale în câștiguri care să scoată familiile de romi din starea de sărăcie și să sprijine sistemele de asigurări sociale de care beneficiază populațiile în curs de îmbătrânire din aceste țări, investiția în educație incluzivă și de calitate nu constituie numai cea mai bună opțiune, ci și o alegere inteligentă din punct de vedere economic.

În primul rând, există profituri substanțiale aferente educației în rândul romilor.

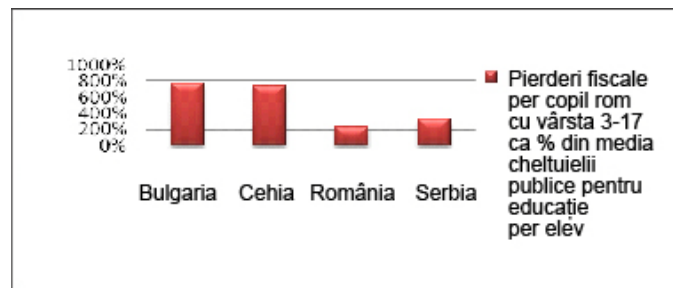
Figura 6: Câștiguri așteptate în rândul romilor apti de muncă, absolvenții unei forme de învățământ secundar, față de romii absolvenți ai nivelului primar de învățământ

Într-adevăr, Figura 6 ilustrează că în rândul romilor care au absolvit o formă de învățământ secundar, câștigurile medii sunt mult mai mari decât câștigurile medii câștigate de romii absolvenți ai nivelului primar de învățământ: cu 83% mai mult în Bulgaria, 110% mai mult în Cehia, 144% mai mult în România, și cu 52% mai mult în Serbia.⁷

Mai mult decât atât, câștigurile anuale realizate prin colectarea de impozite realizate prin estomparea discrepanțelor de la nivelul șanselor de angajare sunt mult superioare costurilor totale aferente investițiilor în învățământul public pentru toți copiii romi.

Figura 7: Compararea pierderilor fiscale cu nivelul cheltuielilor publice în învățământ

* Estimarea "Cheltuielii publice aferente costului/elev (% din GDP), pentru toate nivelurile" nu a fost disponibilă pentru Serbia. În schimb, tabelul ia în considerație o medie a celor 3 țări, sau 21% din PIB-ul pe cap de locuitor.

Figura 7 ilustrează faptul că, dacă guvernele ar investi toate câștigurile din impozitele încasate din oportunitățile egale pe piața muncii pentru fiecare copil rom cu vârsta cuprinsă între 3 și 17 ani, ar putea cheltui pentru fiecare dintre acești copii romi o sumă de 2,5-8 ori mai mare decât cheltuiește acum pentru învățământ pentru un elev mediu în țară. Cu alte cuvinte, câștigurile potențiale ale incluziunii depășesc cu mult costurile necesare pentru investiții, chiar și dacă acestea sunt mai mari decât costul/elev actual.ⁱⁱ

Concluzie

Acest studiu demonstrează că nivelurile foarte scăzute ale învățământului în rândul populației rome apte de muncă se traduce în excluziunea de pe piața muncii și în pierderi ulterioare de natură economică și fiscală; agregând sumele din cele patru state menționate, ajungem la cifra de peste 2 miliarde Euro, calculată pe baza estimărilor oficiale cu privire la populațiile rome – și la aprox. 5,7 milioane Euro utilizând estimări ale populațiilor rome preluate din alte surse. Pierderile din impozite neîncasate pe care le înregistrează guvernele acestor patru țări ca rezultat al excluziunii romilor de pe piața muncii se cifrează la aprox. 900 milioane Euro - 2 miliarde Euro anual. Aceste pierderi ar putea fi evitate în situația în care romii apti de muncă ar beneficia de studii mai bune și mai îndelungate; chiar și în ziua de astăzi, în situația în care mulți romi încă se confruntă cu discriminare pe piața muncii, acești romi absolvenți ai unor forme de învățământ secundar se pot aștepta să câștige cu 52%-144% mai mult în aceste țări, decât romi absolvenți ai ciclului primar.

Pentru a obține nivelul sporit de capital uman necesar, este nevoie de investiții substanțial mai mari în educația incluzivă și de calitate pentru romi, adică atât educația copiilor, cât și educație pe toată durata vieții adulte a romilor. Din fericire, costul acestei investiții este mult mai mic decât venitul pe care l-ar putea aduce la buget. Să mai adăugăm și faptul că populația roma, mai tânără

⁷ Având în vedere atât diferența de la nivelul probabilității de angajare și diferențele de la nivelul câștigurilor, care condiționează angajarea.

Banca Mondială - Europa și Asia Centrală Costurile economice aferente excluziunii romilor

---

din punct de vedere demografic va dobândi o cotă din ce în ce mai mare la nivelul populației apte de muncă și va trebui să sprijine provocările economice ale populațiilor care supuse îmbătrânirii rapide; devine clar, foarte repede, faptul că argumentul social și economic împotriva inacțiunii este prea puternic pentru mai putea fi evitat.

ⁱ Cota muncii la nivelul venitului se calculează ca un Raport c dintre costul total al muncii și randamentul real, unde al doilea element constituie suma tuturor salariilor brute din economie.

Astfel, randamentul total este calculat ca $\frac{\text{gross wage}}{c}$

ⁱⁱ Spre exemplu, la nivelul tuturor etniilor, Bulgaria câștigă o sumă/elev la toate nivelurile de învățământ egală cu 23% din PIB-ul *per capita* (Banca Mondială, 2006), sau aproximativ 861 Euro/elev. O estimare a numărului copiilor de romi cu vârste cuprinse între 3-17 ani - pe baza estimării a populației rome totale de 370.000 persoane - sugerează cifra de 55.500 copii. Astfel, având în vedere pierderea fiscală anuală de 370 milioane Euro, pierderea fiscală per copil rom din această categorie de vârstă este echivalentă cu 6.667 Euro, sau de 7,74 ori 861 Euro/elev ca și cost pentru învățământul public.